

Teorie neziskového sektoru/neziskové organizace

2. přednáška

Ad Teorie vládních a tržních selhání (teorie heterogenity)

- Selhávání trhu
- Asymetrická informace
- Veřejné statky

Ad NO a reakce na tržní a vládní selhání

Kompenzační role NO při tržních selhání je dvojího typu:

- NO překonává problému informační asymetrie
- NO poskytuje veřejné statky tam, kde je soukromé firmy poskytovat nemohou nebo nechtějí

Ad informační asymetrie

Frič uvádí pět případů informační asymetrie. Typické příklady této situace nastávají, pokud:

1. Plátce není tou samou osobou jako spotřebitel,
 2. Poskytovaná služba je příliš komplexní,
 3. Ti, kteří mají ze služby užitek nejsou známí, nebo jsou těžko dosažitelní
 4. Spotřebitelé nejsou schopni poskytnout adekvátní zpětnou vazbu na poskytované služby (pacienti psychiatrické léčebny)
 5. Platby nelze jednoznačně přiřadit ke konkrétní službě
- Viz. FRIČ P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University.*, s.77

Steinberg: charakteristiky NO, kterými mohou zmírnit smluvní selhání:

1. Nerozdělování zisku zmenšuje užitek z poskytování menší kvality nebo kvantity služeb nebo zboží, než byla slíbená (zaplacená)
2. Neziskový charakter (nepřerozdělování zisku) ovlivňuje zakládání a řízení NO více než jiný typ organizace; motivuje ke snaze o naplnění své role namísto maximalizace vlastního prospěchu na úkor svého poslání
3. NO jsou často řízeny ze strany poptávky. Členové, manažeři a donátoři bývají lidé, kteří dané služby poptávají a mají tedy zájem na tom, aby byly poskytovány levněji nebo ve větším množství
4. Imunita NO vůči převzetí firmy v důsledku změny vlastníka (např. akcionář vlastníčí většinový podíl akcií). Převod organizace se většinou vybírá podle důvěryhodnosti nástupce. Tím je částečně ošetřeno, že se NO bude i nadále chovat „důvěryhodně“
5. Existence jistých „důvěryhodných“ NO má vedlejší pozitivní efekt na chování konkurentů. Méně informovaní klienti budou raději vyhledávat NO, (oportunismus NO závisí na míře, do jaké mohou obcházet právní předpisy a rozdělovat zisk) informovaní klienti budou přítomni na trhu ziskových firem. Protože se tyto klienty nevyplatí šidit (mají povědomí o kvalitě a ceně služeb poskytovaných NO), firmy se budou chovat čestně. V tomto smyslu má chování NO vedlejší příznivé efekty na chování tržních subjektů.

Ad Teorie vzájemné závislosti

- Salamon a Anheier předpokládají, že NO dokáží v mnoha případech reagovat na lidské potřeby pružněji než stát. Ten pak může využít výsledků práce NO
- NO často získávají veřejnou podporu nebo zájem veřejnosti o určité problémy. To může být pro státní instituce užitečné

Selhávání NO

Filantropická nedostatečnost.

- problémem při vytváření zdrojů pro aktivity NO je nedostatek lidských i materiálních zdrojů (hlavně v období ekonomické recese).
- NO se rovněž musejí vypořádat s problémem černého pasažéra. Donátoři čelí riziku, že jejich příspěvek sníží příspěvky jiných osob. Mnozí lidé profitují z kolektivních statků poskytovaných NO bez ohledu na to, zda přispěli.
- Navíc berou donátoři v úvahu spíše vlastní užitek z darování než užitky ostatních, které jim z příspěvku poplynou.
 - Steinberg se domnívá, že nejde o zásadní překážky pro NO. Podle něj mají NO potenciál a prostředky na to, aby zmíněné problémy překonaly. Přesto, jak uvádí Frič, musejí NO na některé své aktivity jednoduše rezignovat.
- Viz. POWELL W.W., STEINBERG, R.: *The Nonprofit Sector, a Research Handbook.*, s. 125
- Viz. FRIČ P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University* s.78

Filantropický paternalismus.

- Vzniká v situaci, kdy jednání NO reflektuje vlastní preference před potřebami klientů. Pramení z pocitu lepší informovanosti a uvědomělosti o potřebách druhých, než mají oni sami. Toto chování ale nepodporuje samostatnost, ani sebedůvěru osob, na které je činnost NO zaměřena.
- Důsledkem je, že NO mívá své poslání. Přesto, že bývá tento druh chování připisován spíše veřejným institucím, mohou se ho dopouštět i NO.
- Viz. FRIČ P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University, s.78*

Filantropický amatérismus.

- Na nedostatek odborně fundovaných lidských zdrojů poukazují i samotné NO.
- Hansmann: Absence ziskového motivu ovlivňuje snahu produkovat při nejnižších nákladech. To může vést k menší efektivitě NO oproti tržním firmám, ale na druhou stranu se předpokládá, že NO operují efektivněji než státní instituce.
 - Je tedy sporné, do jaké míry může právě státní sektor toto chování korigovat. Nezisková povaha může vyvolat ještě další negativní dopad v podobě menší citlivosti na změny v poptávce a zpožděné reakce na lidské potřeby. Viz. FRIČ P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University*, s.78

Filantropický partikularismus.

- Ani NO nejsou schopny pokrýt potřeby v dostatečné kvalitě i kvantitě. To předurčuje stát a NO ke vzájemné spolupráci.
- Jako ekonomické subjekty mají oba sektory, NO i stát, své limity. Nedá se jednostranně tvrdit, že NO napravují vládní selhání, naopak, i stát vystupuje v roli korektora. Jejich vzájemný vztah je tedy třeba chápat jako kooperativní a současně konkurenční. Problém, který působí na neefektivitu NO je přílišné soustředění se na dílčí problémy, přičemž vzniká duplicitní jednání na straně jedné a na straně druhé určité oblasti unikají zájmu. Filantropický partikularismus je někdy chápán jako přirozené vyústění boje proti filantropické nedostatečnosti.
- Viz. FRIČ P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University*, s.78
- Viz. POWELL W.W., STEINBERG R. *The Nonprofit Sector, a Research Handbook.*, s. 125

Ad Teorie společenských zdrojů

- Liberální model. Je charakteristický tím, že společnost preferuje, aby se problematika sociálních služeb řešila na úrovni soukromé iniciativy nebo dobrovolnictví. Naopak přetrvává názorový nesouhlas s expandováním státu do této oblasti. Tento stav je typický pro společnost se silnou střední třídou, kde má opozice z nejvyšší nebo naopak nejnižší třídy výrazně slabší moc.

- Sociálně demokratický model. Pro působení NO v oblasti sociálních služeb ponechává jen malý prostor, neboť na rozdíl od modelu předcházejícího upřednostňuje státem zabezpečené služby. Pravděpodobně se bude vyskytovat ve společnosti s vysokým nebo rozhodujícím zastoupení třetí třídy. Zároveň platí, že jejich zájmy budou efektivně prosazovány v oblasti státní politiky. Vyplývající role NO je tedy marginální, spočívá ve vytváření platformy pro vyjadřování názorů a reprezentaci politických a sociálních zájmů.

- Korporativistický model. V uspořádání, které má podobu korporativistického modelu existuje poměrně rozsáhlý NS, kde má stát zároveň silné postavení. NS je ze strany státu podporován, protože působí jako nárazník proti radikálním požadavkům společnosti. Z toho pohledu jde o spolupráci státního i neziskového sektoru

- Etatistický model. Charakteristická vlastnost tohoto konceptu je silný stát, který ovšem na rozdíl od sociálně demokratického uspořádání, není doprovázen silným vlivem třetí třídy. Stát slouží spíše zájmům sebe samého, popřípadě odráží zájmy ekonomických elit. Má značnou autonomii v rozhodování a v celé své působnosti. NO představují pouze zastoupení marginálních zájmů. Adekvátně tomu jsou vytlačovány na periferii společenského dění

Ad teorie státu blahobytu

- Podle teorie státu blahobytu byly NO zdrojem řešení sociálních problémů v tradičních společnostech. Reagovali na škálu potřeb, které v minulosti stát neobstarával. Vlivem zdokonalování tržních vztahů a posilování státní zodpovědnosti je dnes NO přiřazena pouze periferní role. S příchodem státní politiky se stávají přežitkem, patří spíše do historie. Stát totiž přirozeně expandoval do sociální oblasti a v reakci na měnící se potřeby se sám ujal řešení mnohých problémů. Působení NO postupně ztrácí na významu, spočívá v doplnění tržního sektoru a relativně dobře fungujícího státu. V současném světě je existence NO zdůvodněna nedostatečnou funkcí státu.
- Viz. FRIČ P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University.*, s.77-78
- Viz REKTOŘÍK, J.: *Organizace Neziskového Sektoru.*, s.29-30

